

Vitomir Belaj, Hod kroz godinu, Pokušaj rekonstrukcije prahrvatskoga mitskoga svjetonazora, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb 2007., 486 str.

Riječ je o drugome (izmijenjenom i dopunjenom) izdanju knjige koja je prvi put objavljena 1998. godine u istoj izdavačkoj kući. Već u uvodu prvoga izdanja autor priznaje da bi Radoslav Katičić gotovo mogao biti suautorom jer je uočio paradigmatičke posebnosti praslavenskoga mita o junaku vegetacije, ali i ističe razliku u pristupu, vlastito naglašavanje sintagmatskoga (sinkronijskog) aspekta mitske priče o životu toga božanskog junaka i njezino povezivanje s recentnim običajima. Belajeva se metoda temelji na sučeljavanju *filoloških* interpretacija rekonstruiranih mitskih fragmenata s *etnološkom* rekonstrukcijom obredne (običajne) radnje. Podnaslovi obaju izdanja knjige varljivi su — svjetonazor i mitsku pozadinu hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja autor rekonstruira preko (pra)slavenskog bajoslovlja (slavenskog poredbenog bajoslovlja) jer do (pra)hrvatskoga bajoslovlja (mitologije) možemo doći tek rekonstrukcijom praslavenskoga, ako ga uklopimo u širi indoeuropski okvir "i onda dobivene spoznaje primijenimo na hrvatske prilike". Autor tako kroči i Gavazzijevim stopama, pronalazeći tragove pretkršćanske slavenske vjere u hrvatskome folkloru. Opasan je to put, nastavak devetnaestostoljetnih brzopletih filoloških pokušaja (re)konstrukcije unificirane slavenske mitologije (odnosno pretkršćanske religije), čemu se protivio još Jagić, pozivajući na kritičko vrednovanje izvora u slavenskoj mitologiji, posebno onih folklornih. Ipak, čini se da drugoga puta nema. Treba priznati da nakon Ivanova i Toporova, koji su mit o praslavenskom bogu vegetacije povezali s junacima "temeljnoga" indoeuropskog mita o dvoboju Gromovnika i Zmije/Zmaja (te tragom Katičićeva semiološko-etimološkoga postupka), Belaj sasvim legitimno izdvaja Peruna i Velesa kao glavne junake mitske kozmičke drame. To ipak nisu glavni junaci *Hoda kroz godinu*.

U poglavlju "Kozmički sukob" Vitomir Belaj iščitava paradigmatičku shemu međuodnosa dvojice bogova na praslavenskoj i indoeuropskoj razini. Riječ je o *alopersonažima* i *alorekvizitima* Ivanova i Toporova, osobama i rekvizitima koji se (ovisno o raznim kulturnopovijesnim čimbenicima) izmjenjuju kao znakovi za isti element strukture. Belaj kritički pristupa izvorima i nalazi tragove štovanja Peruna i Velesa i u južnih Slavena te pretpostavlja da predodžba o sukobu dvojice bogova pripada baltoslavenskoj starini. Lingvistička raščlamba Gromovnikova oružja potvrđuje Katičićevu tezu o Jurju kao Perunovu sinu — time se najzad uvodi pravi glavni junak *Hoda kroz godinu*.

Prvi dio knjige ("Kozmički sukob") vodi autora zaključku da mit o *agonu* objašnjava kružno smjenjivanje sušnoga i kišnoga razdoblja.

Drugi, glavni dio knjige ("Hod kroz godinu") počinje raspravom o organizaciji vremena i kalendarskim sustavima te zaključkom da slavenski kalendar prati žitaricu u njezinu rastu. Moglo bi se reći da Belajeva tumačenja ide i Mannhardtovim smjerom, utoliko što favorizira vegetacijski mitologem: bog vegetacije svojim životom oponaša život žitarice, dok solarni mitologem ostaje u drugome planu. Slijedi i Meulija, jer u npr. koledarima vidi posjetitelje s onoga svijeta, duše predaka: razlika je u tome što Belaj dolazak predaka na slavlje ne povezuje sa zimskim solsticijem, nego s Novom godinom bez obzira na njezino mjesto u kalendaru. *Hod*

kroz godinu sjedinjuje filološku metodu s autorovim etnološkim iskustvom, otvarajući tako mnoga nova pitanja. Autor argumentirano i znalački gradi sintagmatski niz priče o glavnome junaku, zapravo bogu vegetacije, te (Katičićevim tragom) ispisuje praslavenski mit o incestuoznoj hijerogamiji kao prototipu "svim ljudskim svadbama".

Drugomu izdanju dodano je nekoliko novih poglavlja, a najintragantnije je posljednje o mitu u prostoru. Belaj se tu vraća Peiskerovu čitanju mita iz prostora, ali tu metodu razvija i primjenjuje na rekonstruirani praslavenski mit. Polazeći od otkrića trodijelnih struktura u prostoru, razotkriva povezanost struktura rekonstruiranih tekstova i rasporeda toponima u pejzažu. U novijim mitološkim interpretacijama krajolika dualizam ustupa mjesto različito tumačenim trojnim strukturama pa i *Hod kroz godinu* prihvaća tročlanu strukturu najviše svetosti: mitski interpretirani krajobrazi sadrže u pravilu tri točke. Te se tri točke poistovjećuju s trima božanstvima (Perun, Veles, Mokoš) i čine u prostoru trokut, a stranice trokuta predstavljaju odnose među božanstvima, ali i sama božanstva: katete predstavljaju Peruna i Velesa, a hipotenuza Mokoš. Autora *Hoda kroz godinu* zanima i moguća funkcija tih uprostorenih struktura kao svojevrsnog (svetog) pisma, poganskog posvećenja prostora pri slavenskom zaposjedanju novih zemalja.

Mitska interpretacija prostora pomalo je u raskoraku s glavniinom prvoga izdanja. Knjiga favorizira vegetacijski mitologem, a rekonstrukcija praslavenskoga mitskog osmišljavanja krajolika vraća nas solarnomu mitologemu. Jurjev hod kroz godinu ovdje je opet u sjeni svetog obiteljskog trokuta Perun – Veles – Mokoš, iako autor i Jurju uvijek pronalazi mjesto u mitskome pejzažu.

Možemo raspravljati o filološko-etnološkoj ili etnolingvističkoj rekonstrukciji praslavenskoga mita, koja se metodološki oslanja na semiotičku razradu strukturalističkih teorija ili o uvjerljivosti paradigmatičkih odnosa iskazanih u sintagmatskoj sekvenciji samo jedne priče. Možemo prigovoriti da se semiotički pomak na radnome polju primjenjuje na staro predmetno područje, ali se cilj istraživanja ne propituje. Ipak, relevantnost *Hoda kroz godinu* ne možemo osporiti. Relevantnost ne može umanjiti niti autorova pretjerana fasciniranost geometrijom u drugome izdanju — jer podudarnosti u mitskoj organizaciji prostora ipak postoje.

Hod kroz godinu i u drugome izdanju (kao sveučilišni udžbenik) ostaje hrabrom i dobrom znanstvenom knjigom koja informira, ali i potiče kritičko mišljenje. O tome svjedoče čitanost, odjeci i utjecaj prvoga izdanja u proteklih devet godina.

Belajevo je djelo vratilo dostojanstvo posustalaj kulturnopovijesnoj orijentaciji u hrvatskoj etnologiji i približilo je suvremenim svjetskim dostignućima na mitološkome području.

Ivan LOZICA